

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรและสัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดาและบุตร กลุ่มตัวอย่าง คือ บิดาและมารดาหลังคลอดบุตรคนแรกที่มาคลอดและรับไว้ที่ตึกหลังคลอดโรงพยาบาลแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 54 คู่ กลุ่มทดลอง คือ กลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกร่วมกับการพยาบาลตามปกติ จำนวน 27 คู่ และกลุ่มควบคุม คือ กลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ จำนวน 27 คู่ ผลการศึกษา นำเสนอในรูปของตาราง ประกอบคำบรรยายดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบค่าแตกต่างของเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดา ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 1 สัปดาห์และ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ส่วนที่ 3 แสดงค่าคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาและสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 1 วัน และ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ส่วนที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาและสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 1 วันหลังคลอด

ส่วนที่ 5 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ส่วนที่ 6 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้มีลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยแบ่งเป็นกลุ่มละ 30 คู่ ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 6 สัปดาห์หลังคลอด พบการสูญหาย (Attrition Rate) ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 6 คู่ คิดเป็นร้อยละ 20 โดยกลุ่มควบคุมถูกคัดออกจากการศึกษา 3 คู่ เนื่องจากไม่สามารถติดตามเยี่ยมได้ 1 คู่ และบิดาไปทำงานต่างจังหวัด 2 คู่ และกลุ่มทดลองถูกคัดออกจากการศึกษา 3 คู่ เนื่องจากไม่สามารถติดต่อได้ 2 คู่ และบิดาไปทำงานต่างจังหวัด 1 คู่ โดยกลุ่มทดลองเหลือจำนวน 27 คู่ และกลุ่มควบคุมจำนวน 27 คู่ ดังนั้นจึงมีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 54 คู่ (108 ราย)

โดยข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมีระดับการวัดนามบัญญัติ (Nominal scale) ประกอบด้วย เชื้อชาติ อายุ อาชีพของบิดาและมารดา ระดับการศึกษาของบิดา รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ลักษณะของครอบครัว ประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กวัยทารก การช่วยภรรยาทำงานบ้าน ความคาดหวังต่อเพศบุตร นำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ คำนวณหาจำนวน ค่าร้อยละ และเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์ Chi-square test

ผลการศึกษาพบว่า บิดาของทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติไทย และอายุระหว่าง 20-30 ปี (ร้อยละ 62.96 และร้อยละ 51.85 ตามลำดับ) มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละ 48.15 ในกลุ่มทดลอง และร้อยละ 51.85 ในกลุ่มควบคุม) บิดากลุ่มทดลองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 44.44) ส่วนบิดากลุ่มควบคุมประกอบอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ 44.44) ไม่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กวัยทารก (ร้อยละ 96.30 ในกลุ่มทดลอง และร้อยละ 100.00 ในกลุ่มควบคุม) ทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีการช่วยภรรยาทำงานบ้านเท่า ๆ กัน (ร้อยละ 96.30) และส่วนใหญ่มีความคาดหวังต่อเพศบุตร (ร้อยละ 62.96 ในกลุ่มทดลอง และร้อยละ 51.85 ในกลุ่มควบคุม) (ตารางที่ 1)

มารดากลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีเชื้อชาติอื่น ๆ (ร้อยละ 59.26) และกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่เชื้อชาติไทย (59.26) มารดาทั้ง 2 กลุ่มส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี (ร้อยละ 48.15 ในกลุ่มทดลอง และร้อยละ 55.56 ในกลุ่มควบคุม) มารดาของทั้ง 2 กลุ่มส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านพอ ๆ กัน (ร้อยละ 40.74) (ตารางที่ 1)

กลุ่มทดลองมีรายได้ครอบครัวต่อเดือน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 5,001-10,000 (ร้อยละ 44.44) และกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่มีรายได้ครอบครัวต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท (ร้อยละ 48.15) ทั้ง 2 กลุ่มส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย (ร้อยละ 81.48 ในกลุ่มทดลอง และร้อยละ 92.59 ในกลุ่มควบคุม) (ตารางที่ 1)

เมื่อนำข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มาเปรียบเทียบด้วยการวิเคราะห์ Chi-square test พบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ลักษณะทั่วไปของ กลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มทดลอง (n=27)		กลุ่มควบคุม (n=27)		χ^2	p- value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
เชื้อชาติของบิดา						
ไทย	14	51.85	17	62.96	.682	.409
อื่น ๆ	13	48.15	10	37.04		
ไทยภูเขา	10	37.04	9	33.34		
ต่างชาติ	3	11.11	1	3.70		
อายุบิดา (ปี)						
< 20	6	22.22	8	29.63	.709	.687
20-30	17	62.96	14	51.85		
> 30	4	14.82	5	18.52		
ระดับการศึกษาของบิดา						
ไม่ได้รับการศึกษา	3	11.11	1	3.70	1.148	.765
ประถมศึกษา	7	25.93	7	25.93		
มัธยมศึกษา/ปวช./ ปวส.	13	48.15	14	51.85		
ปริญญาตรี	4	14.81	5	18.52		
อาชีพบิดา						
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	2	7.41	1	3.70	3.458	.484
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	-	-	2	7.41		
เกษตรกรรม	12	44.44	8	29.63		
ลูกจ้าง/รับจ้างทั่วไป	10	37.04	12	44.44		
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	3	11.11	4	14.82		

ตารางที่ 1

ลักษณะทั่วไปของ กลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มทดลอง (n=27)		กลุ่มควบคุม (n=27)		χ^2	p- value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กวัย						
ทารกของบิดา						
ไม่เคยเลี้ยง	26	96.30	27	100.00	1.019	.313
เคยเลี้ยง	1	3.70	-	-		
การช่วยภรรยาทำงานบ้าน						
ไม่ได้ช่วยทำ	1	3.70	1	3.70	.000	1.000
ช่วยทำ	26	96.30	26	96.30		
ช่วยทำบางครั้ง	20	74.08	22	81.48		
ช่วยทำประจำ	6	22.22	4	14.82		
ความคาดหวังต่อเพศบุตร						
ไม่ได้คาดหวังไว้	10	37.04	14	51.85	1.200	.273
ได้คาดหวังไว้	17	62.96	13	48.15		
ไม่ตรงกับที่คาดหวังไว้	9		10	37.04		
ตรงกับที่คาดหวังไว้	8		3	11.11		

ตารางที่ 1

ลักษณะทั่วไปของ กลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มทดลอง (n=27)		กลุ่มควบคุม (n=27)		χ^2	p- value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
เชื้อชาติของมารดา						
ไทย	11	40.74	16	59.26	2.979	.226
อื่น ๆ	16	59.26	11	40.74		
ไทยภูเขา	10	37.04	9	33.33		
ต่างชาติ	6	22.22	2	7.41		
อายุมารดา (ปี)						
< 20	11	40.74	12	44.44	3.186	.203
20-30	13	48.15	15	55.56		
> 30	3	11.11	-	-		
อาชีพมารดา						
แม่บ้าน	11	40.74	11	40.74	2.367	.669
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	2	7.41	2	7.41		
เกษตรกรรวม	8	29.63	7	25.93		
ลูกจ้าง/รับจ้างทั่วไป	5	18.52	3	11.11		
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	1	3.70	4	14.81		
รายได้ของครอบครัวต่อเดือน (บาท)						
< 5,000	9	33.33	13	48.15	4.252	.235
5,000 – 10,000	12	44.44	5	18.52		
10,001 – 15,000	3	11.11	5	18.52		
>15,000	3	11.11	4	14.81		
ลักษณะครอบครัว						
ครอบครัวเดี่ยว	5	18.52	2	7.41	1.477	.224
ครอบครัวขยาย	22	81.48	25	92.59		

ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรก ของบิดา ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 1 สัปดาห์และ 6 สัปดาห์หลังคลอด

การวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลอง คือ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาร่วมกับการพยาบาลตามปกติ และกลุ่มควบคุม คือ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการพยาบาลตามปกติเพียงอย่างเดียว โดยแบ่งเป็นกลุ่มละ 27 คู่ กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม มีการแจกแจงของคะแนนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาแบบปกติ (normal distribution) (ภาคผนวก ง) ดังนั้นจึงเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดา ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้สถิติที (Independent sample t-test) ภายหลังให้โปรแกรมใน 1 สัปดาห์และ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาที่ 1 สัปดาห์หลังคลอด ของกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -3.210$, $p < .01$) และพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดของกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -2.735$, $p < .01$) ดังแสดงในตารางที่ 2 (ดังนั้นสมมติฐานที่ 1 ที่กล่าวว่า บิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติที่ 1 สัปดาห์และ 6 สัปดาห์หลังคลอด จึงได้รับการสนับสนุน)

ตารางที่ 2

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดา ระหว่าง
กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 1 สัปดาห์และ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ระยะของการศึกษา	กลุ่มทดลอง (n=27)		กลุ่มควบคุม (n=27)		t	p-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1 สัปดาห์หลังคลอด	70.67	9.94	60.26	13.92	-3.210	.001**
6 สัปดาห์หลังคลอด	72.11	8.52	65.00	10.48	-2.735	.005**

** $p < .01$

ส่วนที่ 3 แสดงค่าคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา และสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 1 วันและ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ที่ 1 วันหลังคลอดในกลุ่มทดลอง พบว่ามีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาอยู่ระหว่าง 52-99 คะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 78.67 อยู่ในระดับปานกลาง และคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรอยู่ระหว่าง 48-78 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 66.30 อยู่ในระดับมาก ดังแสดงในตารางที่ 3

ที่ 1 วันหลังคลอดในกลุ่มควบคุม พบว่ามีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาอยู่ระหว่าง 61-108 คะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 79.70 อยู่ในระดับปานกลาง และคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรอยู่ระหว่าง 44-76 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 64.59 อยู่ในระดับมาก ดังแสดงในตารางที่ 3

ที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดในกลุ่มทดลอง พบว่ามีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาอยู่ระหว่าง 62-105 คะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 82.48 อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดิม และคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรอยู่ระหว่าง 53-75 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 68.33 อยู่ในระดับมากเช่นเดิม ดังแสดงในตารางที่ 3

ที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดในกลุ่มควบคุม พบว่ามีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาอยู่ระหว่าง 61-105 คะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 78.04 อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดิม และคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรอยู่ระหว่าง 50-76 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 63.89 อยู่ในระดับปานกลางลดลงจากเดิม ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3

ค่าที่เป็นไปได้ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสัมพันธภาพระหว่าง
บิดาและมารดาและสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
ที่ 1 วันและ 6 สัปดาห์หลังคลอด

สัมพันธภาพ ครอบครัว (รายคู่)	ค่าที่ เป็น ไปได้	กลุ่มทดลอง (n=27)				กลุ่มควบคุม (n=27)			
		Min	Max	$\bar{X}$	S.D.	Min	Max	$\bar{X}$	S.D.
1 วันหลังคลอด									
สัมพันธภาพระหว่างบิดา และมารดา	0-108	52	99	78.67	12.14	61	108	79.70	12.46
สัมพันธภาพระหว่างบิดา และบุตร	0-80	48	78	66.30	6.59	44	76	64.59	7.67
6 สัปดาห์หลังคลอด									
สัมพันธภาพระหว่างบิดา และมารดา	0-108	62	105	82.48	11.15	61	105	78.04	9.67
สัมพันธภาพระหว่างบิดา และบุตร	0-80	53	75	68.33	7.29	50	76	63.89	6.62

ส่วนที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา และสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 1 วันหลังคลอด

เมื่อทดสอบการกระจายของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดาและบุตรของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีการแจกแจงแบบปกติ (Normal distribution) ทั้ง 2 กลุ่ม (ภาคผนวก ง) จึงใช้สถิติที (Independent sample t-test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา และสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 1 วันหลังคลอด

ผลการศึกษา พบว่า ที่ 1 วันหลังคลอด ค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา ($t = .310, p > .05$) และค่าเฉลี่ยของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร ($t = -.876, p > .05$) ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา และสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 1 วันหลังคลอด

ตัวแปร	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	p-value
	(n=27)		(n=27)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
สัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา	78.67	12.14	79.70	12.46	.310	.758
สัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร	66.30	6.59	64.59	7.67	-.876	.385

ส่วนที่ 5 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ก่อนการทดสอบสมมติฐานสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาได้ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ด้วยสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance: ANCOVA) พบว่าเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นทุกข้อ (ภาคผนวก ง)

เมื่อทดสอบอิทธิพลเรื่องสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 1 วันหลังคลอด (ตัวแปรปรวนร่วม) ว่ามีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดหรือไม่ พบว่า สัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 1 วันหลังคลอด มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F_{1, 52} = 17.78, p = .00$) ดังนั้นจึงทดสอบสมมติฐานโดยควบคุมอิทธิพลของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 1 วันหลังคลอด ด้วย ANCOVA

ผลพบว่า เมื่อควบคุมอิทธิพลของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 1 วันหลังคลอด สัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด ของบิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกร่วมกับการพยาบาลตามปกติไม่แตกต่างกับบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ ($F_{1, 51} = 4.03, p = .05$) ดังแสดงในตารางที่ 5 (ดังนั้น สมมติฐานข้อที่ 2 ที่กล่าวว่า บิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา ดีกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด จึงไม่ได้รับการสนับสนุน)

ตารางที่ 5

เปรียบเทียบความแตกต่างของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด

เมื่อควบคุมอิทธิพลของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 1 วันหลังคลอด

ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ตัวแปรร่วม	1467.84	1	1467.84	17.78	.000*
กลุ่ม	332.37	1	332.37	4.03	.050
ความคลาดเคลื่อน	4029.79	51	82.55		
รวม	354118.00	54			

* $p < .05$

ส่วนที่ 6 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ก่อนการทดสอบสมมติฐานสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรได้ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ด้วย ANCOVA พบว่าเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นทุกข้อ (ภาคผนวก ง)

เมื่อทดสอบอิทธิพลเรื่องสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 1 วันหลังคลอด (ตัวแปรปรวนร่วม) ว่ามีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดหรือไม่ พบว่าสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 1 วันหลังคลอด ไม่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F_{1, 52} = 3.26, p = .08$) ดังนั้นจึงทดสอบสมมติฐานโดยควบคุมอิทธิพลของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 1 วันหลังคลอดด้วย ANCOVA

ผลพบว่า เมื่อควบคุมอิทธิพลของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 1 วันหลังคลอด สัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดของบิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกร่วมกับการพยาบาลตามปกติดีกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F_{1, 51} = 4.67, p = .04$) ดังแสดงในตารางที่ 6 (ดังนั้น สมมติฐานข้อที่ 4 ที่กล่าวว่า บิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรดีกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด จึงได้รับการสนับสนุน)

ตารางที่ 6

เปรียบเทียบความแตกต่างของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด

เมื่อควบคุมอิทธิพลของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 1 วันหลังคลอด

ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ตัวแปรร่วม	151.38	1	151.38	3.26	.08
กลุ่ม	216.89	1	216.89	4.67	.04*
ความคลาดเคลื่อน	2371.28	51	46.50		
รวม	238806.00	54			

* $p < .05$

การอภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐาน มีดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 บิดาที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรก ร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากกว่าบิดาที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ ใน 1 สัปดาห์และ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ผลการศึกษานับสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 1 กล่าวว่าบิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติที่ 1 สัปดาห์และ 6 สัปดาห์หลังคลอดโดยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาที่ 1 สัปดาห์หลังคลอด ของกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -3.210, p < .01$) และพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดของกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -2.735, p < .01$) (ตารางที่ 2) อธิบายได้ดังนี้

บิดาในกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรกเพิ่มสูงขึ้นที่ 1 สัปดาห์หลังคลอด ภายหลังได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกที่สร้างขึ้นมาจากแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของโคร์บ เพื่อให้บิดาเกิดการเรียนรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกกับมารดา ภายใน 24 ชั่วโมงแรกหลังคลอด แต่ภายหลังมารดาคลอดบุตรแล้ว 8 ชั่วโมง ซึ่งมี 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ ประสบการณ์เชิงรูปธรรม กระตุ้นด้วยการซักถามถึงประสบการณ์เดิมที่เคยพบหรือเห็นบุคคลอื่นเลี้ยงดูเด็กวัยทารก มาก่อน เปิดโอกาสให้บิดา มารดาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกกันภายในกลุ่มมารดา ไม่ได้แสดงความคิดเห็นอะไรนัก ส่วนบิดามีการแสดงความคิดเห็นหลากหลายแตกต่างกันไป

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กวัยทารก (ตารางที่ 1) แต่เคยอุ้ม เล่น แต่ไม่นาน เมื่อซักถามเกี่ยวกับการอุ้มบุตรของบิดา พบว่าบิดาหลายท่านไม่กล้าอุ้มบุตร จนกว่าจะได้รับการกระตุ้น (วิไลพรรณ สวัสดิ์พาณิชย์, 2546) และเมื่อซักถามวิธีการอุ้มบุตรกับบิดาทั้งที่เคยอุ้มบุตรเองพบว่าอุ้มบุตรได้แต่ยังอุ้มได้ไม่ถูกวิธี และกับบิดาที่ไม่เคยอุ้มบุตรของตัวเอง เพราะไม่ทราบวิธีการอุ้มบุตรจึงไม่กล้า ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกระตุ้นด้วยการแนะนำวิธีการอุ้มบุตรวัยทารกอย่างถูกวิธีให้กับบิดา มารดา และให้บิดาได้อุ้มบุตรทันที โดยได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย พร้อมให้กำลังใจว่าเมื่ออุ้มบุตรถูกวิธีแล้วจะทำให้อุ้มบุตรได้มั่นใจ และพูดคุยชมเชยเมื่อบิดาอุ้มบุตรอย่างวิธี และให้แสดงความรู้สึกเปรียบเทียบกับก่อนการอุ้มบุตร เป็นปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริมให้บิดาเกิดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรตามการศึกษาของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544)

การบรรยาย และสาธิตวิธีการเลี้ยงดูบุตร ได้มอบคู่มือการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดา เพื่อไว้สำหรับทบทวน วิธีการอุ้มบุตร การอาบน้ำ ที่มีเนื้อหาประกอบรูปภาพจากการซักถาม บิดา มารดาส่วนใหญ่บอกว่าดีที่มีคู่มือเล่มนี้ เพราะว่าสามารถกลับมาอ่านทบทวนเรื่องการอาบน้ำ เช็ดตาและสะดือให้บุตรได้อย่างถูกวิธี และยังมีวิธีการอุ้มบุตรหลายแบบ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544) ว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ เป็นปัจจัยเสริมทำให้บิดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น และการผลิตเอกสาร หนังสือ เพื่อให้บิดาใช้เป็นคู่มือในการเลี้ยงดูบุตร โดยมีรูปภาพของบิดารวมอยู่ด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้รูปภาพสื่อสารประกอบในเรื่องการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรของบิดากับมารดา เพื่อกระตุ้นให้บิดาได้ตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง จึงเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรของบิดา (Olds, et al., 1984 อ้างใน สุดาพร วิรางกุล, 2538; พูนสุข ช้วยทอง, 2548)

การให้บิดา มารดาได้สะท้อนกลับการสังเกต ด้วยการพูดคุย แลกเปลี่ยนกัน ทั้งบิดาและมารดาส่วนใหญ่ ไม่กล้าอาบน้ำให้บุตรด้วยตนเอง การกระตุ้นโดยการให้บิดา มารดาดูรูปภาพบิดามีส่วนร่วมอาบน้ำบุตรกับมารดา ทำให้บิดาเห็นถึงแบบอย่าง และอยากมีพฤติกรรมตามแบบอย่างนั้นสะท้อนได้โดยคำพูดที่ว่า “ก็ลองดูซักตั้ง” ภายหลังการรวมความคิดเชิงนามธรรมเพื่อเข้าสู่การลงมือปฏิบัติแบบรายคู่ พบว่า บิดาเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความมั่นใจและมีการปรับพฤติกรรมตามแบบอย่าง โดยพบว่า ในขั้นตอนสาธิตก่อนลงมือปฏิบัติ พบว่าบิดาที่ไม่กล้าสาธิตกับบุตรตัวเอง แต่เมื่อได้เห็นบิดาที่กล้าสาธิตการเลี้ยงดูบุตรของตนเอง ทำให้เมื่อลงมือปฏิบัติแล้วสามารถปฏิบัติตามการอาบน้ำบุตรได้มั่นใจกว่า เกิดการช่วยเหลือกันของบิดาและมารดา โดยมารดาเป็นผู้บอกขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ ให้กับบิดาและเมื่อสิ้นสุดกระบวนการปฏิบัติโดยบิดา ได้ซักถามกับมารดาที่เป็นช่วยเหลือว่ารู้สึกว่ายากหรือไม่ และมารดาสามารถจะทำได้เองหรือไม่ มารดาส่วนใหญ่ตอบว่าไม่ยาก แค่ว่าบิดาเองก็สามารถทำได้จึงเกิดความมั่นใจว่าตนเองก็สามารถทำได้เช่นกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริรัตน์ อังคะนาวิน (2544) ด้วยการสอนบรรยาย สาธิตการเลี้ยงดูบุตรของบิดา มารดาทำให้บิดาแสดงบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรในสัปดาห์ที่ 8 และสัปดาห์ที่ 12 อยู่ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และการศึกษาของเยาวลักษณ์ แฉขุนทด (2539) ด้วยการอุ้มบุตรในท่าต่าง ๆ การอาบน้ำ และการเลี้ยงดูบุตร พบว่า บิดากลุ่มทดลองในระยะหลังคลอดมีพฤติกรรมเลี้ยงดูบุตรสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 28.24, p < .001$) และการศึกษาการสอนโดยใช้หุ่นจำลองทารกแรกเกิดร่วมกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดาและมารดาของ ผ่องฉวี การดี (2539) พบว่า กลุ่มบิดาที่มีบุตรคนแรกที่ได้รับการสอนมีความรู้ เจตคติ และทักษะในการดูแลทารกแรกเกิดของบิดาภายหลังการสอนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ

จากโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกมีขั้นตอนการกระตุ้นและส่งเสริมความสามารถการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาอย่างต่อเนื่อง ด้วยการติดตามเยี่ยมที่บ้าน 1 สัปดาห์หลังคลอด เพื่อประเมินผลและติดตามการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรและพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา สอบถามปัญหา ข้อสงสัยและช่วยแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภายหลังการจำหน่ายจากโรงพยาบาล เปิดโอกาสให้เล่าประสบการณ์ ให้คำแนะนำ และความรู้เพิ่มเติมในเรื่องการเลี้ยงดูบุตรที่เหมาะสมกับบิดาและมารดาที่บ้าน แนะนำมารดาให้กระตุ้นและเปิดโอกาสให้บิดามีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตร เช่น ขอร้องให้บิดาช่วยอุ้มบุตรเวลาหลังดูดนมมารดา เปิดโอกาสให้บิดาได้อาบน้ำบุตรด้วยตนเองอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง หรือมีส่วนร่วมในการอาบน้ำบุตรกับมารดา ซึ่งมารดาบางมากที่กระตุ้นและสนับสนุนให้บิดาได้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตร คอยช่วยเหลือหรือให้บิดาอาบน้ำบุตรด้วยตนเอง ซึ่งการสนับสนุนจากคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา และยังสามารถร่วมทำนายพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดาได้ ร้อยละ 16.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001, .05 ตามลำดับ (บึงอร ศุภวิทิตพัฒนา, 2536) ซึ่งเป็นการกระตุ้น สนับสนุนให้บิดาปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอต่อไป (พูนสุข ช่วยทอง, 2548)

ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาในกลุ่มควบคุมมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด เนื่องจากพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรสามารถเพิ่มขึ้นจากประสบการณ์และการเรียนรู้จากสังคม สิ่งแวดล้อม (อารียา เตชะไมตรีจิตต์, 2538) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง พบว่ามีค่าน้อยกว่ากลุ่มทดลองที่ 1 สัปดาห์ที่อยู่ในระดับมากและเพิ่มสูงขึ้นที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าระยะเวลาในการกระตุ้น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรของบิดาด้วยโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกในระยะแรกหลังคลอดตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาลนั้น มีผลทำให้บิดาเกิดพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากตั้งแต่แรก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่าบิดาที่ได้เรียนรู้การเลี้ยงดูบุตรและมีโอกาสเลี้ยงดูบุตรแรกเกิดตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาล จะมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรต่อมาถึง 6 เดือน (Park & Sawin, 1976) ดังนั้นหากมีการกระตุ้น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรของบิดาอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอจากเจ้าหน้าที่จะช่วยเป็นการสนับสนุนให้บิดาปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอต่อไป (พูนสุข ช่วยทอง, 2548) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่มีการเยี่ยมบ้านบิดาหลังคลอด เพื่อประเมินพฤติกรรมหรือการมีส่วนร่วมของบิดา ทบทวน ให้กำลังใจ กระตุ้นให้บิดามีส่วนร่วมดูแลสุขภาพทารก พบว่าบิดามีแนวโน้มการปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทารกเพิ่มมากขึ้น (สุดาพร วิจารณ์, 2538) ดังนั้นจึงควรมีการกระตุ้นและส่งเสริมบิดาตั้งแต่วัยแรกในโรงพยาบาลและติดตามอย่างต่อเนื่องที่บ้านเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาในระยะต่อไปด้วย

สมมติฐานข้อที่ 2 บิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาดีกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ผลการศึกษาปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 2 ที่กล่าวว่า บิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาดีกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด โดยพบว่า เมื่อควบคุมอิทธิพลของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 1 วันหลังคลอด สัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด ของบิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกร่วมกับการพยาบาลตามปกติไม่แตกต่างกับบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ ($F_{1, 51} = 4.03, p = .05$) สามารถอธิบายได้ร่วมกับสมมติฐานข้อที่ 3 ดังนี้

อาจเนื่องจากที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด บิดาและมารดายังอยู่ในช่วงของการปรับบทบาทให้เข้ากับการเป็นบิดา มารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรคนแรกและยังต้องคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบิดาและมารดาไว้ ถึงแม้บิดาและมารดาที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกมีการส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา ด้วยการพูดคุยกับแลกเปลี่ยนความรู้สึกในระยะแรกเพื่อให้คงไว้ซึ่งสัมพันธภาพของคู่สมรส ที่ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพของคู่สมรสเดิมของทั้งบิดาและมารดา ซึ่งพบว่าคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาของทั้งบิดาและมารดาในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ 1 วันหลังคลอดก่อนการให้โปรแกรมการส่งเสริมบิดามีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$)

ซึ่งผลการศึกษา ที่พบว่า บิดาและมารดาที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาของบิดาและสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบิดาไม่แตกต่างกับบิดาและมารดาที่ได้รับการพยาบาลตามปกติที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ นวพร มามาก (2550) ที่พบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสามีในระหว่างการจัดตั้งครรภ์และการคลอดร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสหลังคลอดในมารดาและในสามีสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติเพียงอย่างเดียวอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = .50, p > .05$ และ $t = 1.46, p > .05$) อาจเนื่องจากการส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบิดา-มารดาและบุตร ต้องกระทำตั้งแต่ระยะแรกหลังคลอดหรือภายใน 3 วันแรกหลังคลอดซึ่งเป็นระยะที่สำคัญที่สุดต่อการสร้างสัมพันธภาพโดยการจัดหน่วยหลังคลอดให้บิดา มารดาและบุตรสามารถอยู่ด้วยกันตลอดเวลา (Rooming in) (Bill, 1980) แต่ด้วยข้อจำกัดของ

ระบบการให้บริการในโรงพยาบาลที่ให้อนุญาตให้เข้าเยี่ยมได้ตั้งแต่เวลา 11.00 – 21.00 น. และให้ญาติผู้หญิงเป็นผู้ดูแล จึงอาจทำให้ในระยะนี้บิดาไม่ได้รับการสนับสนุน ให้ได้มีโอกาสแสดงความใกล้ชิดกับมารดามากนัก ที่ 1 วันหลังคลอดพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาและสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบิดาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอยู่ในระดับปานกลาง และที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดค่าเฉลี่ยคะแนนของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดาและสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบิดาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทั้ง 2 กลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ การปฏิบัติพัฒนกิจของมารดาครรภ์แรกหลังคลอด 6-8 สัปดาห์ จำนวน 125 ราย ของ สุปราณี สิทธิกันต์ (2545) พบว่ามารดามีการสร้างสัมพันธภาพกับบิดานั้นอยู่ในระดับปานกลาง

สิ่งที่ควรสังเกต ถึงแม้จะพบว่าสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา และสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบิดาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจะอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 2 กลุ่ม แต่พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา และสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบิดาของกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น อาจเนื่องจากการติดตามเยี่ยมบ้าน และโทรศัพท์ติดตามเยี่ยมเป็นระยะ อีกทั้งได้มีการกระตุ้นและเปิดโอกาสให้บิดา มารดาได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้สึกเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสสามีภรรยาในระยะหลังคลอด จึงจำเป็นต้องสร้างสัมพันธภาพครอบครัวที่ดีด้วยการสื่อสาร พูดคุย หาโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันและอยู่ด้วยกันตามลำพัง เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกใหม่ ๆ ที่ดีงามต่อกัน การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวลาว่าง โดยเฉพาะช่วงเวลาก่อนนอนนอนคุยกันสักวันละ 10-20 นาที และเข้านอนพร้อมกันจะทำความรักสดชื่นขึ้น เป็นต้น (พูนสุข ช้วยทอง, 2548; วิรัตน์ โพธิ์สารวรารักษ์, 2546; อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2545)

บิดาในกลุ่มควบคุม มีแนวโน้มค่าเฉลี่ยของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา และสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบิดาลดลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Goldberg (1988) และอมรรัตน์ สร้างเกต (2547) ที่พบว่าระยะหลังจากที่บุตรคนแรกคลอดเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงของชีวิตสมรสและครอบครัวอย่างมาก คู่สมรสจะประสบกับความเครียดหลายอย่างจากสามี ภรรยา ยังขาดทักษะในการแก้ปัญหาครอบครัว ทำให้คุณภาพชีวิตสมรสระยะหลังคลอดบุตรมีแนวโน้มลดลง โดยแสดงให้เห็นถึงค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสลดลง และพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรเพิ่มมากขึ้น และค่าคะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรลดลง (ดังตารางที่ 3) จากการที่ภรรยาส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน (ดังตารางที่ 1) จึงทุ่มเทเวลาให้กับบุตร อาจมากเกินไปจนไม่มีเวลาให้กับสามี บิดารู้สึกว่าบุตรแย่งความรักความสนใจ

จากภรรยาไป เพราะไม่ได้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรกับมารดา ทำให้บิดาแสดงพฤติกรรมไม่สนใจบุตร สัมพันธภาพระหว่างสามี ภรรยาตึงเครียด (รุจา ภูไพบูลย์, 2541; อุมพร ตรังคสมบัติ, 2545) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างสัมพันธภาพครอบครัวระหว่างคู่สมรสในระยะนี้ ซึ่งเมื่อบิดา มารดาที่ไม่สามารถปรับตัว แก้ไขปัญหาชีวิตในระยะนี้ได้ อาจนำมาซึ่งการสิ้นสุดความอดทนในการ ที่จะครองชีวิตคู่หรือครอบครัวลง ประกอบกับการนอนหลับของบิดาไม่เพียงพอ กังวลเกี่ยวกับด้าน เศรษฐกิจ มีความรู้สึกไม่มั่นคงในความสามารถของการเป็นบิดาและมีความลำบากในการปรับตัว ด้านสัมพันธภาพกับภรรยา (วิไลพรรณ สวัสดิ์พาณิชย์, 2546)

สมมติฐานข้อที่ 3 บิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตร คนแรกของบิดาร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรดีกว่าบิดากลุ่มที่ ได้รับการพยาบาลตามปกติที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด

ผลการศึกษานับสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 3 ที่กล่าวว่า บิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริม บิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีสัมพันธภาพระหว่างบิดาและ บุตรดีกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด โดยพบว่า เมื่อควบคุม อิทธิพลของสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 1 วันหลังคลอด สัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดของบิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรก ของบิดาร่วมกับการพยาบาลตามปกติดีกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ($F_{1,51} = 4.67, p = .04$) สามารถอธิบายได้ดังนี้

อาจเนื่องมาจากโปรแกรมการส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดา ที่มีการกระตุ้นให้บิดาได้สัมผัส อุ้มบุตรตั้งแต่วัย 24 ชั่วโมงแรกหลังคลอด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ที่พบว่าบิดาที่ได้มีโอกาสสัมผัสและโอบอุ้มบุตรช่วงสั้น ๆ หลังบุตรคลอด (Early contact) โดยเฉพาะ ในช่วงชั่วโมงแรกหรือวันแรกภายหลังคลอด บิดาจะมีความผูกพันกับบุตรในช่วง 3 เดือนแรก มากกว่าบิดาที่ไม่ได้สัมผัสและโอบอุ้มบุตร (Rodholm cited in Fortier (1987) และบิดาเกิดการดูแล บุตรในช่วง 3 เดือนแรก มีความสำคัญต่อสัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดาและบุตร ซึ่งจะมีผลต่อ พัฒนาการในระยะต่อไป (Klaus & Kennel, 1976, p. 14) พบว่า บิดาที่ได้เรียนรู้การเลี้ยงดูบุตรและ มีโอกาสเลี้ยงดูบุตรแรกเกิดตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาล จะเกิดสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรมากกว่าบิดาที่ไม่ มีโอกาสเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่แรกเกิด (Park & Sawin, 1976; พิทยา จารุพูนผลและคณะ, 2539) ดัง การศึกษาที่พบว่าบิดาในกลุ่มควบคุมค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรที่ 1 วันหลัง คลอดจากระดับมากลดลงเป็นระดับปานกลางที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด (ดังตารางที่ 3) อาจเนื่องจาก

บิดาไม่ได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรและไม่ได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรตั้งแต่วัยแรกหลังคลอด เมื่อกลับไปบ้านกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มารดาเป็นแม่บ้านดังนั้นจึงอยู่ดูแลเลี้ยงดูบุตรอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่บิดาต้องทำงานนอกบ้านจึงอาจจะไม่มีเวลาได้แสดงความรัก ความห่วงบุตร ดังผลการศึกษาที่พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนของสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรของกลุ่มควบคุมที่เพิ่มขึ้นที่ 6 สัปดาห์หลังคลอด อาจมีสาเหตุส่งเสริมมาจากระยะหลังคลอดจุดความสนใจจะอยู่ที่บุตรและมารดา คนอื่น ๆ จึงลืมบิดา ทำให้บิดาเกิดความคับข้องใจ เครียด น้อยใจ (Eisenberg, Murkoff & Hathway, 1996)

จากการศึกษาที่พบว่า บิดากลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมเลี้ยงดูบุตรคนแรกของบิดาร่วมกับการพยาบาลตามปกติมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรสูงกว่าบิดากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติใน 6 สัปดาห์หลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่ากลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสามีในระหว่างการจัดครรภ์และการคลอดร่วมกับการพยาบาลตามปกติ มีความรักใคร่ผูกพันระหว่างบิดาและทารกมากกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติเพียงอย่างเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 2.324, p < .05$) (นพพร มามาก, 2550) และสอดคล้องกับการศึกษาที่มีการส่งเสริมบทบาทการเป็นบิดาต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรและสัมพันธภาพระหว่างบิดาและทารกในระยะหลังคลอดของบิดาที่มีบุตรคนแรก โรงพยาบาลมหาราช จัหวัดนครราชสีมา มีผลให้สัมพันธภาพระหว่างบิดาและทารกสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 17.01, p < .001$) (เยาวลักษณ์ แฉขุนทด, 2539) สอดคล้องกับการศึกษาในระยะ 2-3 วันแรกที่บุตรคลอดพบว่าบิดาที่เรียนรู้วิธีการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด ได้ฝึกปฏิบัติกับลูกจริงในเรื่องการอุ้มบุตรท่าต่าง ๆ ร่วมกับมารดาพบว่าบิดาสามารถปฏิบัติได้ดีและที่สำคัญคือ บิดาเกิดความสนใจและมีความผูกพันต่อบุตร เพื่อสร้างเสริมให้บิดาเกิดความมั่นใจและเกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบิดาและบุตร (Boven & Miller, 1980; Bolby, 1988; พิทยา จารุพูนผลและคณะ, 2539)

ผลการศึกษายังมีความสอดคล้องกับการศึกษาที่ให้กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรต่อการเปลี่ยนผ่านสู่บทบาทบิดาในสามีและบุตรของมารดาที่ได้รับการผ่าตัดคลอดมีความรักใคร่ผูกพันระหว่างบิดาและบุตรในระยะหลังคลอดสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 4.49, p < .01$) (ศรีสมร ภูมณสกุลและคณะ, 2549) เช่นเดียวกับการศึกษากับบิดาที่รับโปรแกรมการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดาและทารกทันทีหลังคลอดในมารดาที่ได้รับการผ่าตัดเอาทารกออกทางหน้าท้องมีคะแนนความรักใคร่ผูกพันระหว่างบิดาและทารกสูงกว่าบิดาในกลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 2.25, p < .05$) (ชูลีพร วชิรนากร, 2547)